

Sobczak Michał. Deliberate save a rozmyślna parada obronna – kilka uwag o tłumaczeniu przepisów gry (w piłkę nożną) = Deliberate save or deliberate saving parade – few words about the translation of the laws of the game (in football). *Journal of Education, Health and Sport*. 2015;5(11):678-684. eISSN 2391-8306. DOI <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.35721>
<http://ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/2015%3B5%2811%29%3A678-684>
<http://pbn.nauka.gov.pl/works/685056>
Formerly *Journal of Health Sciences*. ISSN 1429-9623 / 2300-665X. Archives 2011–2014
<http://journal.rsw.edu.pl/index.php/JHS/issue/archive>

Original Text published © The Author (s) 2015. Socha Paulina, Przybyła Katarzyna. Jakość prowadzenia zajęć przez nauczycieli akademickich w ocenie studentów Akademii Wychowania Fizycznego oraz Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. *Quality in Sport*. 2015;1(2):60-67. eISSN 2450-3118.

The journal has had 7 points in Ministry of Science and Higher Education parametric evaluation. Part B item 755 (23.12.2015).
755 Journal of Education, Health and Sport (null) 2391-8306 7

© The Author (s) 2015.

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland.

Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License

(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.

Received: 15.11.2015. Revised 20.11.2015. Accepted: 30.11.2015.

DELIBERATE SAVE A ROZMYŚLNA PARADA OBRONNA – KILKA UWAG O TŁUMACZENIU PRZEPISÓW GRY (W PIŁKĘ NOŻNĄ) DELIBERATE SAVE OR DELIBERATE SAVING PARADE – FEW WORDS ABOUT THE TRANSLATION OF THE LAWS OF THE GAME (IN FOOTBALL)

Michał Sobczak

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz

Streszczenie

Artykuł dotyczy tłumaczenia angielskiej wersji Przepisów gry w piłkę nożną na język polski. Przepisy gry opracowywane są przez FIFA w czterech językach: angielskim, hiszpańskim, niemieckim i francuskim, a pozostałe federacje zrzeszone w strukturach FIFA zobowiązane są do wykonania tłumaczenia Przepisów gry we własnym zakresie.

Badania wykazały, że w pracach zespołu przygotowującego polską wersję Przepisów nie uczestniczą specjaliści (tłumacze, językoznawcy, filolodzy), co ma znaczący wpływ na popełnione w tłumaczeniu błędy translacyjne i usterki edytorskie. Na podstawie artykułu XI Przepisów gry – Spalony – omówiono szczegółowe niedociągnięcia powstałe podczas procesu tłumaczenia i obróbki tekstu. Analiza dowiodła, że błędy popełnione przez zespół opracowujący polską wersję językową związane są z interferencją międzyjęzykową, nieświadomością różnic systemowych między językiem angielskim i polszczyzną oraz niestosowaniem się do zasad normatywnych polszczyzny. Stwierdzono, że mimo, iż – zgodnie z wypracowanymi w polskim językoznawstwie teoriami przekładu – w procesie translacji nie muszą uczestniczyć zawodowi tłumacze – to konieczne jest tzw. kompetencja tłumaczeniowa, która obejmuje osiem aspektów przygotowania teoretycznego i osobowościowego osoby (zespołu) podejmującego się tłumaczenia.

Konkluzję artykułu stanowi postulat o włączenie badań poświęconych przekładowi i językowi tekstów opisujących zasady rozgrywania dyscyplin sportowych do stosunkowo nowej gałęzi studiów językoznawczych – juryslingwistyki (lingwistyki prawa). Uznano także, że niezbędne jest włączenie do prac tłumaczeniowych – przynajmniej na płaszczyźnie kontrolnej – specjalistów z zakresu filologii i prawa.

Słowa kluczowe: przepisy gry w piłkę nożną, tłumaczenie, język prawa, spalony.

Summary

The article describes the translation of English version of football rules into Polish. The game rules are presented by FIFA in four languages such as English, Spanish, German and French. The other federations affiliated to FIFA structures are required to translate the rules on their own.

The studies have shown that linguistics specialists do not take an active part in the work of the team preparing the Polish version of the rules. It significantly impacts the translation causing a lot of translation and editorial errors. As an example an inaccurate translation of section XI of the game rules related to 'offside' is described. The analysis has shown that errors made by the team preparing the Polish version of the rules are associated with interlingual interference, unawareness of systemic differences between English and Polish as well as non-

compliance with the rules of normative Polish. It was agreed that although translation process does not have to be carried out by professional translators, translation competence is necessary. This in turn should include eight aspects of the theoretical and personal preparation of a team working on the translation.

The article ends with the suggestion that research devoted to the language of the texts describing the sport rules should be included in a relatively new branch of linguistics studies – law linguistics. The work of philology and law experts should also be a part of the translation process.

Key words: laws of the game in football, translation, language of the law, offside.

Wprowadzenie

Przepisy gry w piłkę nożną opracowywane i modyfikowane są przez International Football Association Board (IFAB). W skład tego gremium wchodzi ośmiu członków – po jednym przedstawicielu Angielskiego, Walijskiego, Szkockiego i Irlandzkiego Związku Piłki Nożnej oraz czterech delegatów Międzynarodowej Federacji Piłkarskiej (FIFA).

Efekt dorocznych prac IFAB stanowią obowiązujące we wszystkich zrzeszonych w FIFA federacjach narodowych *Przepisy gry* (dalej PG), których oficjalny tekst przygotowywany jest jednak tylko w czterech językach: angielskim, niemieckim, francuskim i hiszpańskim. Federacje państw, gdzie żaden w wymienionych języków nie jest językiem urzędowym, muszą opracować tłumaczenie angielskiej wersji PG we własnym zakresie.

W 2012 roku w Bydgoszczy, pod kierunkiem prof. Mariusza Zasady, powstała ciekawa praca dyplomowa, odnosząca się do wykorzystania nowoczesnych technologii jako narzędzia pomocnego w pracy sędziów sportowych¹. Autor pracy – na przykładzie piłki nożnej – analizował kontrowersyjne sytuacje z meczów polskiej T-Mobile Ekstraklasy, które były omawiane przez ekspertów cenionego w środowisku piłkarskim i sędziowskim programu Liga+ Extra emitowanego na antenie stacji Canal+ Sport. Syntetycznie podsumowując wyniki powziętych badań, trzeba podkreślić, że w zdecydowanej większości rozstrzyganych sytuacji eksperci nie mogli znaleźć porozumienia i w odmienny sposób oceniali zdarzenia boiskowe. Dawid Błażejczyk słusznie konstatuje, że nawet zastosowanie nowoczesnych technologii (w tym wypadku powtórek video) nie minimalizuje ryzyka popełnienia błędu w ocenie zdarzenia. Co więcej, analiza materiału filmowego nie gwarantuje nawet jednoznacznej oceny sytuacji ze względu na specyfikę gry w piłkę nożną².

Cel pracy

Lektura przywołanej pracy licencjackiej skierowała jednak moją refleksję w innym kierunku – w stronę sentencji francuskiego pisarza i filozofa, Michela de Montaigne, którą we wstępie do swojej monografii zacytował swego czasu Jerzy Pieńkos:

Większość zamieszek, jakie zdarzały się po świetle, pochodzi z gramatyki. Procesy nasze rodzą się jeno ze sporów co do wykładu prawa; a większość wojen z niemożności jasnego wyrażania umów i traktatów³.

Za celowe i uzasadnione uznałem zatem zbadanie, czy na kontrowersje interpretacyjne, z jakimi zmagają się sędziowie piłkarscy, wpływ może mieć tłumaczenie angielskiej wersji PG na język polski. Niniejszy tekst stanowi jedynie próbę wstępnej oceny rozwiązań translacyjnych zastosowanych w polskim tłumaczeniu – refleksji dokonanej oczami sędziego i neofilologa⁴. Przede wszystkim skupię się na doborze odpowiedników przekładowych dla leksyki angielskiej oraz analizie normatywnej, tj. poprawnościowej, tekstu docelowego – polskiego.

Chciałbym również zasygnalizować, że – w moim odczuciu – warto by zastanowić się nad kwestią odniesienia badań poświęconych tekstom, które traktują o zasadach rozgrywania dyscyplin sportowych do nowej gałęzi studiów językoznawczych, jaką stała się w XXI wieku juryslingwistyka, czyli lingwistyka prawa. Oczywiście zdaję sobie sprawę, że zakwalifikowanie PG do grupy aktów prawnych – czyli obiektów

¹ Zob. D. Błażejczyk, Nowoczesne technologie jako narzędzie pomocne w pracy sędziów sportowych (na podstawie piłki nożnej), niepublikowana praca licencjacka napisana pod kierunkiem Mariusza Zasady na Wydziale Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2012.

² Myśl sformułowana przez studenta wymaga wyjaśnienia. Otóż ograniczona możliwość jednoznacznej oceny sytuacji boiskowych podczas meczów piłkarskich ma swoje źródło przede wszystkim w kontaktowym charakterze omawianej dyscypliny sportowej. Niekiedy trudno jest rozstrzygnąć, czy zagranie wykonane przez zawodnika było zgodne z PG, czy wykraczało poza dozwolone nimi ramy. Arbitrzy stosują często różne „linie” oceny gry niedozwolonej i ostateczne rozstrzygnięcie zależy od przyjętej w danych zawodach granicy akceptowalnej walki o piłkę. Poważny problem stanowi ponadto ocena rozmyślnego zagrania piłki ręką – w tym kontekście zdania specjalistów sędziowskich są często bardzo podzielone, ponieważ przy rozstrzygnięciu tego typu zdarzeń sędziowie muszą wziąć pod uwagę kilka złożonych czynników, m. in. siłę i kierunek lotu piłki, sposób ułożenia rąk zawodnika zagrywającego piłkę ręką, możliwość uniknięcia kontaktu ręki z piłką, czy odległość, z jakiej wykonywany był strzał.

³ Zob. J. Pieńkos, Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – prawo w języku, Warszawa 1999, s. 13.

⁴ Od 2003 roku jestem sędzią piłkarskim zrzeszonym w Kolegium Sędziów Kujawsko-Pomorskiego Związku Piłki Nożnej.

zainteresowania juryslingwistów – nie jest oczywiste. Jak bowiem czytamy w *Encyklopedii prawa*, akt prawny to: „czynność organu państwa podjęta na podstawie przyznanych mu kompetencji powodująca określone skutki prawne. Do a.p. zaliczamy: akty normatywne i akty stosowania prawa”⁵. Nie sposób jednak zaprzeczyć, że strukturę i tekst PG cechuje podobieństwo do „standardowych” aktów prawnych, co uwypukla się na dwóch płaszczyznach – formalnej i językowej. Po pierwsze, PG zbudowane są z artykułów, każdy z których zawiera wyodrębnione paragrafy i punkty. Po drugie zaś, na poziomie leksykalno-semantycznym tekst PG ma właściwości języka prawnego. Przypomnijmy w tym miejscu, że językoznawcy dostrzegają następujące kategorie cech aktów prawnych:

- komunikacyjne, a wśród nich: precyzyjność i zrozumiałość treści⁶, logika, rzeczowość oraz adekwatność do przedmiotu opisu⁷, - językowe, tj.: dyrektywność⁸, nazywana także kategorycznością⁹, standaryzacja¹⁰ oraz nacechowanie terminologiczne¹¹,

- stylistyczne: cechy te zależą od gatunku wypowiedzi, a wśród nich wymienia się m. in. bezosobowość (depersonalizację autora wypowiedzi), przewagę terminów w postaci rzeczowników¹², stosowanie połączeń wyrazowych często niezrozumiałych dla przeciętnych użytkowników języka¹³ oraz (niekiedy nadmierną) skrótowość, co wiąże się z dążeniem do precyzji wywodu¹⁴.

Już pobieżny ogląd PG uprawnia, by konstatować, że można w nich odnaleźć – jeśli nie wszystkie – to z pewnością większość z wymienionych wyżej cech. Z tego względu za uzasadniony uważam pogląd, że badania języka „aktów” regulujących zasady przeprowadzania dyscyplin sportowych, jako quasi-akty prawne, mogą z powodzeniem zostać uznane za ciekawy obiekt analiz juryslingwistycznych.

O ile polscy badacze, o czym pisze wspomniany wcześniej prekursor polskiej lingwistyki prawa – J. Pieńkos – podjęli już kompleksowe badania języka prawnego (i prawniczego¹⁵), to studia dotyczące przekładu specjalistycznych tekstów z dziedziny prawa nie doczekały się jeszcze szczegółowego opisu¹⁶. Z tego względu mam nadzieję, że prezentowana w artykule analiza konfrontatywna angielskiej i polskiej wersji PG posłuży w pewnym sensie za rekonesans badawczy w przedmiotowym zakresie i stanie się przyczynkiem do dalszych studiów poświęconych nakreślonej tu tematyce.

Metoda i materiał

Przypomnieć należy, w jaki sposób językoznawcy definiują termin *tłumaczenie*. Mistrz polskiej leksykografii i teorii przekładu – Andrzej Bogusławski – wskazał, że tłumaczenie to podstawienie wyrażenia języka translatów (docelowego) na miejsce wyrażenia języka translandów (wyjściowego), które jest odpowiednie dla danej sytuacji mownej, tzn. najbardziej naturalne dla rodzimych użytkowników języka translandów w konkretnej sytuacji. Tłumacz ma za zadanie ustalenie, co powiedziałby użytkownik języka docelowego, gdyby znalazł się w analogicznym położeniu, w jakim jest użytkownik języka źródłowego. Chodzi tu o *tertium comparationis*, którym w konfrontacji lingwistycznej jest konkretna sytuacja użycia środków językowych¹⁷. Badacz słusznie dodaje, że w wielu wypadkach znalezienie owej podstawy porównawczej dwóch języków nie jest zadaniem łatwym. W kontekście naszej analizy PG wydaje się jednak, że pryncypium *tertium comparationis* powinno zostać zrealizowane w większości wypadków bez problemu, gdyż podstawą

⁵ Zob. U. Kalina-Prasznica (red.), *Encyklopedia prawa*, Warszawa 2004, s. 18.

⁶ Zob. M. Wojtak, *Styl urzędowy*, [w:] J. Bartmiński (red.) *Współczesny język polski*, Lublin 2001, s. 162-170.

⁷ Zob. H. Jadacka, *Poradnik językowy dla prawników*, Warszawa 2002, s. 115.

⁸ Zob. M. Wojtak, op. cit., s. 157-159.

⁹ Zob. H. Jadacka, *Styl tekstów prawnych na tle innych odmian polszczyzny*, „Przegląd Legislacyjny”, 1996, s. 112.

¹⁰ Zob. M. Wojtak, op. cit., s. 165-167.

¹¹ Zob. B. Hałas, *Terminologia języka prawnego*, Zielona Góra 1995, s. 81.

¹² Zob. A. Malinowski, *Polski język prawny. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2006, s. 23.

¹³ Zob. K. Siewert, *Semantische Analyse juristischer Fachwörter am Beispiel der Terminologie des Handelsrechts : eine deutsch-polnische kontrastive Studie*, Bydgoszcz 2010, s. 65.

¹⁴ Zob. A. Jopek-Bosiacka, *Przekład prawny i sądowy*, Warszawa 2012, s. 21.

¹⁵ Językoznawcy wyróżniają dwa terminy: język prawny i język prawniczy. Pierwszy z nich to język aktów prawnych, drugi zaś to język dyskursu na temat prawa.

¹⁶ Teza ta została sformułowana przez Jerze Pieńkosa w roku 1999. Z perspektywy współczesnego stanu badań należy przywołać kilka adresów bibliograficznych prac, których autorzy podejmują tę tematykę, zob. np. D. Kierzkowska, *Tłumaczenie prawnicze*, Warszawa 2002; M. T. Sawicki, *Translacyjne dylematy polskiego prawa spółek (cz. 1)*, „Temidium” 3 (34), 2004; M. T. Sawicki, *Translacyjne dylematy polskiego prawa spółek (cz. 2)*, „Temidium”, 4 (35), 2004; M. T. Sawicki, *Prawniczy kącik językowy. Translacyjne dylematy polskiego prawa spółek (cz. 3)*, „Temidium” 1 (36), 2005. Problemem tłumaczeń prawniczych (w szczególności w konfrontacji niemiecko-polskiej) zajmuje się też np. Katarzyna Siewert-Kowalkowska z Instytutu Neofilologii i Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

¹⁷ Zob. A. Bogusławski, *Dwujęzyczny słownik ogólny. Projekt instrukcji z komentarzami*, [w:] Z. Saloni (red.) *Studia z polskiej leksykografii współczesnej*, Wrocław 1988, s. 22.

konfrontacji jest rozpowszechniona i popularna w Anglii i Polsce leksyka dotycząca piłki nożnej, silnie obecna w systemie języka angielskiego i polszczyzny.

Pojęcie tłumaczenia swym zasięgiem semantycznym obejmuje jednak nie tylko wytwór procesu translacji, tj. sformułowany w języku translatów tekst, lecz odnosi się także do przekładu jako procesu tłumaczenia. Na tej płaszczyźnie pewien niepokój wzbudzać może zespół redakcyjny PG. Najnowsze wydanie zostało przełożone przez czteroosobową grupę doświadczonych – także na arenie międzynarodowej – sędziów i obserwatorów: Damiana Picza¹⁸, Zbigniewa Przesmyckiego¹⁹, Sławomira Stempniewskiego²⁰ oraz Macieja Wierzbowskiego²¹. Wprawdzie wiedzy i kompetencji sędziowskich, a także (co najmniej komunikatywnej) znajomości języka angielskiego wskazanych osób nie można kwestionować, ale niezaangażowanie w prace tłumaczeniowe (lub przynajmniej kontrolne) językoznawcy (tłumacza, filologa) jest w moim odbiorze działaniem dość ryzykownym. Filozoficzny problem, czy „tłumaczyć każdy może”, wnikliwie rozważył swego czasu Krzysztof Hejwowski, warszawski anglista, wybitny teoretyk i dydaktyk przekładu. Stwierdził on, że tłumaczeniem powinny zajmować się niekoniecznie zawodowi tłumacze, lecz osoby dysponujące tzw. kompetencją tłumaczeniową. Wśród predyspozycji, uprawniających do podejmowania się przekładu, wyróżnił on osiem cech, a mianowicie: znajomość języka wyjściowego i docelowego, umiejętność dopasowywania do siebie różnych struktur na podstawie ich względnego podobieństwa, znajomość kultury krajów, w których mówi się językiem wyjściowym i docelowym, wiedzę ogólną i specjalistyczną, sprawności komunikacyjne, wnikliwość w dążeniu do sensu, znajomość teorii tłumaczenia oraz predyspozycje charakterologiczne²². Jak zatem widać, wiedza specjalistyczna oraz znajomość pary języków, w obrębie których odbywa się proces tłumaczenia, jest niezbędna, ale niewystarczająca. Pewna modyfikacja, nazwijmy to, procesu legislacyjnego PG, a konkretnie włączenie do prac specjalistów z zakresu językoznawstwa i teorii przekładu, z pewnością okazałaby się bardzo korzystna dla jakości wykonanego tłumaczenia. Niestety, również w prace redakcyjne (w tym kontrolno-edytorskie) nie zaangażowano profesjonalistów z zakresu obróbki tekstu – tu swój udział mieli wymienieni już Damian Picz i Zbigniew Przesmycki oraz dodatkowo Piotr Tenczyński²³.

Jako filolog-językoznawca już podczas pobieżnej analizy polskiego tekstu PG dostrzegłem wiele miejsc, w których użyto sformułowań językowych lub zastosowano zabiegi redakcyjne sprzeczne z zasadami edytorskimi tekstów oraz niekiedy z zasadami normatywnymi polszczyzny. Wyniki przeprowadzonych badań, mając na względzie ograniczenia wynikające z objętości artykułu, przedstawię na podstawie analizy konfrontatywnej artykułu XI PG zatytułowanego „Spalony”. Mój wybór nie jest przypadkowy, ponieważ to właśnie tekst tego artykułu uległ na przestrzeni ostatnich lat największym modyfikacjom interpretacyjnym i przysparza wielu trudności sędziom, obserwatorom i ekspertom piłkarskim.

Zanim jednak przejdę do art. XI, czuję się zobowiązany zasygnalizować, że negatywnie oceniam tytuł badanej publikacji. Przez wiele lat brzmiał on *Przepisy gry w piłkę nożną*. Tym razem autorzy zdecydowali się na rezygnację z komponentu w *piłkę nożną*²⁴, pozostawiając w tytule dwa rzeczowniki: *przepisy gry*, wzbogacone dodatkowo o sezon obowiązywania²⁵. Choć jest to dosłowne tłumaczenie wersji angielskiej (*Laws of the game 2013/2014*), to zabieg ten wydaje się chybiony. Jedynym dostrzegalnym przeze mnie argumentem za takim rozwiązaniem translacyjnym mogłoby być przeznaczenie PG do tzw. użytku wewnętrznego. Trudno jednak się z taką tezą zgodzić, bowiem PG mogą i zapewne są wykorzystywane nie tylko przez sędziów, obserwatorów i ekspertów sędziowskich, lecz używają ich również nauczyciele wychowania fizycznego, uczniowie, dziennikarze, pasjonaci futbolu. Jak zatem pozycja o tak lakonicznym tytule miałaby zostać ujęta, a później właściwie odnaleziona w bazach bibliograficznych? Jak odnaleźć ją w księgarni? Tak dalece posunięta ekonomia środków językowych budzi w tym wypadku wątpliwości²⁶ – modyfikację tekstu PG trzeba by zatem (paradoksalnie) rozpocząć od tytułu publikacji.

Wyniki

Przechodząc do analizy tekstu tłumaczenia, należy wyjaśnić, że polska wersja PG składa się z trzech części (przepis główny, wytyczne i interpretacje FIFA oraz postanowienia Polskiego Związku Piłki Nożnej), w każdej z których znajduje się siedemnaście tych samych artykułów. Ostatnia z części – postanowienia PZPN –

¹⁸ Specjalista do spraw sędziowskich, zatrudniony w Kolegium Sędziów Polskiego Związku Piłki Nożnej, czynny sędzia.

¹⁹ Przewodniczący Kolegium Sędziów Polskiego Związku Piłki Nożnej, obserwator FIFA, były sędzia międzynarodowy.

²⁰ Były międzynarodowy sędzia-asystent, były Przewodniczący Kolegium Sędziów Polskiego Związku Piłki Nożnej oraz obserwator UEFA, obecnie ekspert sędziowski programu Liga+ Extra.

²¹ Były międzynarodowy sędzia-asystent, obecnie członek Centralnej Komisji Szkoleniowej Kolegium Sędziów PZPN.

²² Zob. K. Hejwowski, *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Warszawa 2004, s. 154.

²³ Specjalista do spraw sędziów i obserwatorów PZPN, obserwator I ligi.

²⁴ Z tego powodu w tytule niniejszego artykułu część *w piłkę nożną* ująłem w nawias.

²⁵ W analizowanym wypadku: sezon 2014/2015.

²⁶ Wyobraźmy sobie akt prawny o analogicznie zbudowanym tytule, np. „Zasady użytkowania”. Bez wątpienia z tytułu aktu prawnego – i każdego innego tekstu – powinno jasno wynikać, jakiej dziedziny ów tekst dotyczy.

nie podlega badaniu, ponieważ stanowi suwerenne rozstrzygnięcia polskiej federacji, niepodlegające, co oczywiste, przekładowi.

Zacznijmy zatem od przepisu głównego artykułu XI. Zarówno w wersji angielskiej, jak i polskiej, tworzy go zaledwie jedna strona²⁷. Wyniki badań językoznawczo-przekładowych ilustruje poniższa tabela przedstawiająca tekst wyjściowy, docelowy oraz uwagi dotyczące przekładu i/lub edycji tekstu.

Tabela 1. Analiza tekstu głównego art. XI PG

Tekst angielski	Tekst polski	Uwagi
It is not an offence in itself to be in an offside position.	Przebywanie na pozycji spalonej nie jest przewinieniem samym w sobie.	W zdaniu polskim zbędny wydaje się człon <i>samym w sobie</i> . Właściwy byłby przekład z opuszczeniem członu angielskiego: <i>Przebywanie na pozycji spalonej nie jest przewinieniem</i> . Ewentualnie zastąpienie angielskiej frazy przyimkowej sformułowaniem: <i>Samo przebywanie na pozycji spalonej nie jest przewinieniem</i> .
A player is in an offside position if: - he is nearer (...).	Zawodnik jest na pozycji spalonej, jeżeli: - znajduje się bliżej (...).	W tym wypadku – zarówno w wersji angielskiej, jak i polskiej – należało zrezygnować z edytorskiego zabiegu wypunktowania (w tabeli zabieg ten sygnalizuję myślnikiem), ponieważ po dwukropku występuje tylko jeden podpunkt, powodujący, że takie działanie jest nieuzasadnione..
A player in an offside position is penalised if (...) he is (...) involved in active play by: - interfering with play or, - interfering with an opponent or (...).	Zawodnik, który przebywa na pozycji spalonej, może być ukarany jedynie wtedy, gdy (...) jest aktywny w grze poprzez: - branie udziału w grze, lub, - przeszkadzanie przeciwnikowi, lub (...).	W analizowanej definicji angielskie frazy <i>interfering with play</i> i <i>interfering with an opponent</i> przełożono jako: <i>branie udziału w grze</i> i <i>przeszkadzanie przeciwnikowi</i> . O ile pierwszy ekwiwalent jest trafny, tak drugi z nich wydaje się być przekładem chybionym. Zawodnik przecież cały czas, będąc na polu gry, bierze udział w grze, co oznacza, że jest jej uczestnikiem. W kontekście spalonego czasownik angielski <i>to interfere</i> oznacza wpływanie na grę (lub na przebieg gry) i takie rozwiązanie przekładowe byłoby właściwe w pierwszym z punktów definicji.

Jak już wspomniano, drugą część strukturalną PG tworzą interpretacje FIFA będące praktycznymi wskazówkami dla sędziów prowadzących mecze piłkarskie. Na tę część składa się jedenaście²⁸ stron, z czego jednak dziewięć to obrazki instruktażowe ilustrujące przepis o spalonym, których moja analiza nie obejmuje. Podobnie jak w wypadku przepisu głównego art. XI, rezultaty powziętych badań zamieszczam w tabeli.

Tabela 2. Analiza wskazówek FIFA zawartych w art. XI PG

Tekst angielski	Tekst polski	Uwagi
In the context of Law 11 – Offside, the following definitions apply.	W kontekście Artykułu 11 – „Spalony” zastosowanie mają następujące definicje.	W obu wersjach językowych niepotrzebnie zapisano wielką literą wyrazy <i>Law</i> i <i>Artykuł</i> , w polskiej wersji językowej zaś dodatkowo ujęto rzeczownik <i>Spalony</i> w cudzysłów. Wersja polska zawiera także błąd interpunkcyjny – brak myślnika po wspomnianym rzeczowniku. Dodatkowo, oba zdania wydają się nadgorliwe semantycznie – w zupełności wystarczyłyby sformułowania: <i>The following definitions apply</i> oraz <i>Zastosowanie mają następujące definicje</i> , ponieważ czytelnik wie – z tytułu – w obrębie jakiego artykułu się znajduje ²⁹ .
- gaining an advantage by being in that position (...).	- osiąganie korzyści z przebywania na tej pozycji (...).	Sformułowanie angielskie <i>in that position</i> i polskie <i>na tej pozycji</i> (oba zawierają zaimki wskazujące) jest nieczytelne, ponieważ we wcześniejszych wersjach nie zostało wyartykułowane, o jaką pozycję

²⁷ W obu tekstach jest to strona 35.

²⁸ W obu wersjach językowych są to strony 108-118.

²⁹ Na marginesie dodać trzeba, że wyjaśnione tu definicje nie mogą mieć zastosowania przy innych rozważaniach niż te, które dotyczą spalonego.

		chodzi. Powinno być: (...) z <i>przebywania na pozycji spalonej</i> . Oczywiście lukę tę można uzupełnić z kontekstu, choć aby tego dokonać należy być użytkownikiem świadomym różnicy między spalonym a pozycją spaloną.
- gaining an advantage (...) means playing a ball that rebounds or is deflected to him off the goalpost, crossbar or an opponent (...).	- osiąganie korzyści (...) oznacza zagraniem piłki (...) po rykoszecie lub odbiciu się piłki od słupka, poprzeczki lub przeciwnika (...).	Można by się zastanowić nad celowością wprowadzenia rzeczownika <i>rykoszet</i> do polskiego tłumaczenia. Odbicie jest bowiem w języku polskim pojęciem nadrzędnym (hiperonimem) wobec rykoszetu ³⁰ , a zatem dodanie tego wyrazu nie wnosi nowego znaczenia, lecz wprowadza konieczność definiowania tak naprawdę (w kontekście gry w piłkę nożną) synonimicznych pojęć rykoszet i odbicie ³¹ .
- (...) or is played to him from a deliberate save by an opponent (...).	- (...) lub zagraniu jej po rozmyślnej paradzie obronnej (...).	Wątpliwość budzi przekład określenia <i>deliberate save</i> jako <i>rozmyślna parada obronna</i> . Wprowadzie wyraz <i>parada</i> (z zabarwieniem sportowym) rejestrowany jest przez słowniki języka polskiego ³² , lecz ma wyraźne nacechowanie ekwilibrystyczne, niesie znaczenie nietuzinkowości, karkołomności. Dodatkowo, w myśl źródeł słownikowych, może być ona wykonana tylko przez bramkarza, podczas gdy w kontekście PG (tak, jak ilustruje to wersja angielska) paradę tę wykonać może każdy przeciwnik. Według mnie optymalnym przekładem, niepowodującym nadinterpretacji ³³ , byłaby <i>rozmyślna obrona przeciwnika</i> lub <i>rozmyślna reakcja obronna przeciwnika</i> .

Wnioski

Z przeprowadzonej analizy zaledwie trzech stron angielskiej i polskiej wersji PG wynika, że w obu wersjach znalazły się usterki językowe i edytorskie, które mogą mieć wpływ na interpretację zawartych w nich treści. W tłumaczeniu polskim, wykonanym przez zespół doświadczonych specjalistów sędziowskich³⁴, lecz bez udziału ekspertów z zakresu językoznawstwa i prawa, dostrzegam zamiar dokładnego odzwierciedlenia tekstu wyjściowego, czego efektem jest powielanie potknięć, jakie przydarzyły się autorom angielskiej wersji PG³⁵. Można zatem postawić tezę, że na jakość polskich PG determinujący wpływ wywiera ich brytyjski pierwowzór i ewentualną korektę należałoby rozpocząć od poprawy tekstu angielskiego.

³⁰ Rykoszet to 'odbicie się przedmiotu lecącego od jakiejś przeszkody, powodujące zmianę kierunku dalszego lotu; też: ten przedmiot po odbiciu się' (<http://sjp.pwn.pl/szukaj/rykoszet.html>; dostęp: 28.01.2015).

³¹ Co ciekawe, definicje te nie zostały ujęte w PG (nawet w części stanowiącej postanowienia PZPN), lecz zostały przekazane sędziom w formie komunikatu Centralnej Komisji Szkoleniowej. Czytamy w nim: a) odbicie „ma miejsce, gdy piłka jest kopnięta w kierunku przeciwnika, który nie jest w stanie w jakikolwiek sposób zareagować na to kopnięcie” oraz iż „nie ma znaczenia kierunek, w jakim będzie poruszać się piłka po odbiciu się od przeciwnika”; b) rykoszet „ma miejsce, kiedy piłka jest kopnięta w kierunku przeciwnika, który działając intuicyjnie, nie ma czasu na ruch w jej kierunku, ale nie wykonując ruchu całym ciałem próbuje ją zagrać nogą, głową, lub tułowiem. Piłka po próbie zagrania tylko nieznacznie zmienia kierunek poruszania się”. (https://www.pzpn.pl/public/system/files/site_content/635/470-Konkluzje%20KS%20PZPN.pdf; dostęp: 23.01.2015).

³² Zob. 'w piłce nożnej, ręcznej i hokeju: obrona bramki polegająca na rzuceniu się bramkarza całym ciałem w bok w celu złapania lub odbicia piłki' (<http://sjp.pwn.pl/szukaj/parada.html>; dostęp: 28.01.2015).

³³ Sformułowanie to przez długi czas budziło wątpliwości interpretacyjne wśród sędziów i obserwatorów, zwłaszcza niższych szczebli rozgrywkowych, którzy nie mają dostępu do bieżących wytycznych instruktażowych. Kontrowersje budziło wyznaczenie granicy między paradą obronną a rozmyślnym, kontrolowanym zagranieniem piłki, które powoduje – w myśl PG – że przepis o spalonym nie obowiązuje. Moim zdaniem na owe niezgodności w ocenie zdarzeń znaczący wpływ miało polskie tłumaczenie angielskiej frazy *deliberate save*.

³⁴ Czuję się w obowiązku wyraźnie podkreślić, że obecne wydanie polskich PG ma nieporównywalnie większą jakość merytoryczną i językową niż wcześniejsze tłumaczenia, w szczególności te sprzed ponad trzech lat, w których pojawiały się liczne błędy ortograficzne i rażące potknięcia stylistyczne.

³⁵ K. Hejwowski, pisząc o błędach przekładowych, dokładnie omówił kwestię zbyt dosłownej translacji oryginału. Badacz sklasyfikował tego typu usterki jako „niepoprawianie oryginału”, odnosząc je do tzw. błędów metatranslacyjnych, tj. naruszających ogólnie przyjęte konwencje tłumaczeniowe, zob. K. Hejwowski, op. cit., s. 147-149.

Sądzę, że badania językoznawcze (i, jak sądzę, również prawne) poświęcone tekstom opisującym zasady gier sportowych powinny znaleźć się w spektrum zainteresowania juryslingwistyki. Jestem przekonany, że analizy te dałyby bardzo ciekawe rezultaty i przyczyniłyby się do poprawy jakości, a w związku z tym większej precyzyjności obowiązujących w dyscyplinach sportowych zasad. Niniejszy artykuł – w swoim zamierzeniu – ma być jedynie przyczynkiem, rekonesansem badawczym. W toku dalszych studiów zasadne będzie prześledzenie i porównanie zapisów pozostałych artykułów PG. Ciekawy wątek badań upatruję również w konfrontacji tekstu angielskiego PG z innymi wersjami językowymi przygotowywanymi przez FIFA, a więc z tłumaczeniem hiszpańskim, francuskim i niemieckim. Kompleksowe porównanie dałoby zapewne odpowiedź, jaki etap tworzenia (i przekładu) „piłkarskiego prawa” wymaga szczególnej modyfikacji oraz z czego wynikają popełniane błędy.

Lista piśmiennictwa

- Błażejczyk D., 2012, *Nowoczesne technologie jako narzędzie pomocne w pracy sędziów sportowych (na podstawie piłki nożnej)*, niepublikowana praca licencjacka napisana pod kierunkiem Mariusza Zasady na Wydziale Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.
- Bogusławski A., 1988, *Dwujęzyczny słownik ogólny. Projekt instrukcji z komentarzami*, [w:] Z. Saloni (red.) *Studia z polskiej leksykografii współczesnej*, Wrocław, s. 19-65.
- Hałas B., 1995, *Terminologia języka prawnego*, Zielona Góra.
- Hejrowski K., 2004, *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Warszawa.
- Jadacka H., 1996, *Styl tekstów prawnych na tle innych odmian polszczyzny*, „Przegląd Legislacyjny”.
- Jadacka H., 2002, *Poradnik językowy dla prawników*, Warszawa.
- Jopek-Bosiacka A., 2012, *Przekład prawny i sądowy*, Warszawa.
- Kalina-Prasznik U. (red.), 2004, *Encyklopedia prawa*, Warszawa.
- Kierzkowska D., *Tłumaczenie prawnicze*, Warszawa.
- Malinowski A., 2006, *Polski język prawny. Wybrane zagadnienia*, Warszawa.
- Pieńkos J., 1999, *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – prawo w języku*, Warszawa.
- Sawicki M. T., 2004a, *Translacyjne dylematy polskiego prawa spółek (cz. 1)*, „Temidium” 3 (34).
- Sawicki M. T., 2004b, *Translacyjne dylematy polskiego prawa spółek (cz. 2)*, „Temidium” 4 (35).
- Sawicki M. T., 2005, *Prawniczy kącik językowy. Translacyjne dylematy polskiego prawa spółek (cz. 3)*, „Temidium” 1 (36).
- Siewert K., 2010, *Semantische Analyse juristischer Fachwörter am Beispiel der Terminologie des Handelsrechts : eine deutsch-polnische kontrastive Studie*, Bydgoszcz.
- Wojtak M., 2001, *Styl urzędowy*, [w:] Bartmiński J. (red.) *Współczesny język polski*, Lublin, s. 155-171.
- ŹRÓDŁA INTERNETOWE
- <http://sjp.pwn.pl/szukaj/parada.html>; dostęp: 28.01.2015.
- <http://sjp.pwn.pl/szukaj/rykoszet.html>; dostęp: 28.01.2015.
- https://www.pzpn.pl/public/system/files/site_content/635/470-Konkluzje%20KS%20PZPN.pdf; dostęp: 23.01.2015.